

تحلیلی بر رویکرد طرح های توسعه شهری بر کاهش آسیب پذیری در زلزله

نسیمه رشیدی¹

1- دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی در سوانح طبیعی، دانشگاه تهران (nasimeh.rashidi@ut.ac.ir)

چکیده

کشور ایران به علت قرار گیری بر روی کمربند زلزله و گسل های اصلی و فرعی متعدد یکی از لرزه خیز ترین کشورهای جهان می باشد، هم چنین یکی از بالاترین رتبه ها را در زمینه ی آسیب پذیری ناشی از زلزله دارا بوده و هر ساله تلفات و خسارات قابل توجهی را متحمل می گردد. شواهد نشان می دهد که در دهه های اخیر افزایش شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه نظیر ایران روند رو به افزایشی داشته است. با این وجود اکثر شهرها در مقابل زلزله بسیار آسیب پذیر می باشند. با توجه به ضرورت توسعه ی مناطق شهری، چگونگی مقابله با زلزله یکی از نگرانی های مهم جوامع بشری می باشد. در این نوشتار سعی گردیده است با در نظر گرفتن شاخص های آسیب پذیری و عوامل و عناصر تشکیل دهنده ی شهر مانند فرم، ساختار، تراکم ساختمانی و جمعیتی، مکان یابی و ... بر نقش و رویکرد طرح های توسعه ی شهری در کاهش خطرات و آسیب های ناشی از زلزله پرداخته گردد. هدف این تحقیق ارزیابی میزان تاثیر طرح جامع و طرح تفصیلی شهر تهران در کاهش اثرات زیان بار زلزله در این شهر می باشد.

واژه های کلیدی: زلزله، آسیب پذیری، طرح های توسعه شهری، طرح جامع، طرح تفصیلی.

1- مقدمه

بحران رویداد یا واقعه ای ناگهانی است که با آسیب های جانی و مادی گسترده و یا زمینه بروز اینگونه آسیب ها همراه بوده و نیازمند اقدامات فوری است. این قبیل حوادث که منجر به بروز موقعیت های بحرانی در جامعه می شوند، حداقل به طور بالقوه و اغلب ویرانگر و کشنده هستند (ابراهیم زاده به نقل از Alexander, 2002). زلزله نیز یکی از این بحران هاست که می تواند خسارات مالی و تلفات جانی قابل توجهی را بر انسان ها تحمیل کند.

شواهد نشان می دهد که در سال 1950، در حدود 1 نفر از هر 4 نفری که در 50 شهر بزرگ جهان زندگی می کردند، در برابر زلزله تهدید می شدند. در حالی که در سال 2000 حدود 1 نفر از 2 نفر در معرض خطر زلزله قرار داشتند. علاوه بر این از بین مردمی که در سال 1950 در 50 شهر بزرگ جهان زندگی می کردند و در معرض خطر زلزله قرار داشتند $\frac{2}{3}$ آن ها در

کشورهای در حال توسعه بودند در حالیکه در سال 2000 حدود $\frac{9}{10}$ جمعیت آسیب پذیر ساکن در 50 شهر بزرگ جهان در کشورهای در حال توسعه بودند. چنین شواهدی نشان می دهد که تهدید زلزله در نواحی شهری در سطح جهانی در حال گسترش است و این تهدید با روند رو به افزایش، از مشکلات مهم کشورهای در حال توسعه می باشد (عسگری و همکاران، 1381). طبق گزارش سازمان ملل در سال 2003 میلادی، کشور ایران در بین کشورهای جهان رتبه نخست را در تعداد زلزله های بالای 5.5 ریشتر و دارای یکی از بالاترین رتبه ها در زمینه آسیب پذیری ناشی از وقوع زلزله و تعداد افراد کشته شده در اثر این سانحه است، بر اساس همین گزارش در کشور ایران زلزله وجه غالب را در بین سوانح طبیعی دارا می باشد (قنبری و همکاران، 1395). وجود زمینه های لرزه خیزی ناشی از موقعیت زمین شناسی، وجود گسل های فراوان در بطن و